

Nr 11

Utlåtande i anledning av väckta motioner om rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvårdskostnad, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft sju inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 71 i första kammaren av fröken *Nordström m. fl.* och nr 218 i andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.* om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen vid behandling av gomdefekter hos barn,

2) de likalydande motionerna nr 292 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 364 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* om rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvårdskostnad, m. m.

3) de likalydande motionerna nr 294 i första kammaren av herr *Hilding* och nr 361 i andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Westberg* angående förtursrätt för ungdom till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvårdskostnad, samt

4) motionen nr 367 i andra kammaren av fröken *Karlsson* och fru *Boman* om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för behandling av gomdefekter hos barn.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 71* och *II: 218* hemställes "att riksdagen måtte besluta att i i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den nyligen tillsatta utredningen för en översyn av sjukförsäkringslagstiftningen ges i uppdrag att skyndsamt framlägga förslag om att inordna i den allmänna sjukförsäkringen samtliga former av behandling av gomdefekter hos barn".

I *motionerna I: 292* och *II: 364* yrkas "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att utredningen rörande översyn av sjukförsäkringen m. m. måtte erhålla uppdrag att utarbeta och framlägga förslag rörande allmän rätt till ersättning från allmänna sjukförsäkringen för kostnader för tandvård, samt att en företrädare för tandläkarkåren måtte kallas att ingå som ledamot i utredningen".

I *motionerna I: 294* och *II: 361* hemställes "att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att direktiven till den nyligen tillsatta utredningen för en översyn av sjukförsäkringslagstiftningen kompletteras så att det klart framgår att vid en försäkringsreform förtur skall ges åt ungdomsgrupperna närmast efter dem som nu omfattas av den avgiftsfria barntandvården, samt att i utredningens uppdrag även skall ingå att beakta de personalproblem

som en tandvårdsförsäkring kommer att medföra, varvid hänsyn bl. a. bör tas till att en sådan försäkringsreform inte menligt kommer att inverka på den nuvarande barntandvården".

I *motionen II: 367* slutligen yrkas "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att direktiven för den utredning som tillsatts för översyn av sjukförsäkringslagstiftningen måtte kompletteras med uttrycklig föreskrift om att utredningen jämväl skall ta upp frågan om ersättning för behandling av barn med medfödda läpp- och gomdefekter".

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 71, II: 364, II: 361 och II: 367.

Gällande bestämmelser

Enligt *lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring* ersättes av sjuk-kassa utgifter för läkarvård vid varje sjukdom, som enligt läkares utsago kräver sådan vård, med tre fjärdedelar av utgifterna, dock högst tre fjärdedelar av belopp som upptagits i en av Kungl. Maj:t fastställd taxa. Såsom utgifter för läkarvård skall anses även utgifter för tandläkarvård, därest vården avser sådan behandling som anges i en av Kungl. Maj:t fastställd förteckning och som meddelas vid centraltandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus. Enligt nämnda förteckning (SFS 245/1959) ersättes i huvudsak endast behandling, som är att hänföra till tand- och käkkirurgi, käkorto-pedi, käkprotetik samt annan behandling av käkskada av svårare beskaffenhet ävensom viss rådfrågning.

Historik

I *propositionen nr 178 till 1953 års riksdag* med förslag till bl. a. nu gällande regler om ersättning för viss tandläkarvård av sjuk-kassa uttalade föredragande departementschefen, att det av ekonomiska och andra skäl icke var möjligt att vid den tidpunkten lösa tandvårdsfrågans ställning inom sjukförsäkringen i stort.

Vid *1956 års riksdag* väcktes *motioner*, i vilka bl. a. yrkades att enklare tandlagningar borde upptagas bland de ersättningsgilla behandlingarna. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 56 anförde *andra lagutskottet*, sedan motionerna varit på remiss till medicinalstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, bl. a., att med hänsyn till att ersättning för tandvård var en nyhet inom sjukförsäkringen erfarenheterna därav ännu var mycket begränsade. Utskottet fortsatte:

Med hänsyn härtill och med beaktande av vad medicinalstyrelsen i sitt remissyttrande anført om den pågående utbyggnaden av folktandvården saknas enligt utskottets mening f. n. anledning att till prövning upptaga frågan om utsträckande av möjligheterna till ersättning enligt sjukförsäkringslagen vid tandvård i enlighet med motionärernas förslag. Utskottet vill även framhålla, att utskottet helt ansluter sig till riksförsäkringsanstaltens mening, att ett

inordnande i försäkringen av "enklare tandlagningar" av både ekonomiska och andra skäl synes icke vara tillrådligt.

Vid 1960 och 1961 års riksdagar väcktes motioner, i vilka hemställdes, att den allmänna sjukförsäkringen skulle utvidgas till att omfatta alla former av tandvård. Motionerna avslogs båda åren under åberopande av samma skäl som anfördes vid 1956 års riksdag.

I december 1961 tillkallade chefen för socialdepartementet sju *sakkunniga*, nämligen ordföranden i Svenska träindustriarbetarförbundet Yngve Persson, överläkaren Gunnar Edström, överläkaren Rolf Kaijser, försäkringsdomaren Erik Malm, byråchefen Gunnar Olofsson, riksdagsmannen Harald Pettersson och riksdagsledamoten Anna-Greta Skantz, med uppgift att företa en *översyn av sjukförsäkringslagstiftningen*. I *direktiven* för utredningen erinras om att förslag till förbättrat stöd åt barnaföderskor kommer att föreläggas årets riksdag samt att detta förslag bl. a. innebär att ersättning från sjukförsäkringen skall enligt särskilda regler utgå för tandläkarvård, som åtnjutes i anslutning till havandeskap. Härefter anføres:

Emellertid finns det skäl att ställa frågan om det inte är möjligt att utvidga rätten till ersättning för tandläkarvård även i andra fall. Tändernas vård är av utomordentlig betydelse för den enskilde och för hans hälsa. Kostnaderna för sådan vård springer ofta upp till betydande belopp. Det synes ur social synpunkt angeläget att tillse, att ekonomiska skäl inte skall vara avgörande hinder för att erhålla tandvård. Den lösning som då närmast står till buds synes vara en utvidgning av rätten till gottgörelse från sjukförsäkringen. I fråga om de behandlingsåtgärder, som kan tänkas omfattade av försäkringen torde statsmakternas förestående beslut om mödratandvård samt de praktiska erfarenheterna därav få tjäna till vägledning. Otvivelaktigt är en vidgad ersättningsrätt förenad med problem. Inte minst är frågan i vad mån tandläkarvårdens resurser är tillräckliga för att möta de ökade påfrestningar en sådan reform skulle kunna föra med sig. Spörsmålet synes vara av en sådan angelägenhetsgrad att det lämpligen nu bör tagas under övervägande. Utredningen bör fördenskull undersöka förutsättningarna för en vidgad rätt till ersättning för tandläkarvård.

Motionerna

I *motionerna I: 71 och II: 218* framhålles, att behandlingen av gomdefekta barn kan uppdelas i en kirurgisk del och en tandreglerande del. För den förra utgår ersättning från sjukkassa men ej för den senare. Motionärerna finner detta oriktigt, enär de olika behandlingsformerna måste ses som skilda led i en och samma medicinska behandling. De anför:

Innan plastikkirurgen mera definitivt kan ersätta vävnadsförlusterna i käkar och ansiktsskelett, måste ett stort förarbete utföras av tandläkaren-tandregleringsspecialisten. Med hjälp av tandregleringsapparatur och under tillvaratagande av de tänder och käkdelar som finnes tillgängliga i det enskilda fallet, vidgar denne ansiktsskelettet, reponerar käkdelarna och tillrättalägger arbetsfältet för plastikkirurgen. Tandregleringen i gomspaltefallen är alltså en integrerande del i sjukvården, dvs. lytets behandling, och icke endast ett tandvårdsarbete i vanlig mening.

Motionärerna framhåller vidare, att den tandreglerande delen av behand-

lingen är tidsödande och kräver täta besök. Eftersom specialavdelningarna för tandreglering är få, tvingas barnen ofta till långa resor, som medför betydande kostnader. Om någon grupp skulle beviljas förtur vid en eventuell utbyggnad av sjukkassesystemet till att även omfatta tandvård, bör det enligt motionärerna vara de gomdefekta barnen.

Liknande synpunkter framlägges i *motionen II: 367*.

I *motionerna I: 292* och *II: 364* erinras om att det allmänna funnit det riktigt att genom folktandvården ge ett visst ekonomiskt stöd åt den enskildes tandvård. Motionärerna fortsätter:

Folktandvården har inte en sådan omfattning att alla vuxna medborgare där kan erhålla erforderlig tandvård, och avsikten är heller inte att folktandvården skall ges en sådan omfattning. Det kan emellertid inte anses tillfredsställande att möjligheterna till ekonomiskt stöd skall förbehållas endast en viss del av den vuxna befolkningen. Det ter sig ur allmän rättvisesynpunkt stötande och det kan heller inte förbises att det har negativa konsekvenser ur tandvårdssynpunkt. Enligt vår mening bör därför allmän rätt till ersättning för tandvård från sjukförsäkringen komma i fråga.

Motionärerna erinrar därefter om att utredningen för översyn av sjukförsäkringslagstiftningen fått i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en vidgad rätt till ersättning för tandläkarvård och fortsätter:

Något uppdrag att framlägga förslag till en allmän rätt till ersättning för sådan vård har utredningen således inte erhållit. Enligt vår mening finns dock inte skäl att utgå från att en vidgning av ersättningsrätten bör avgränsas att gälla endast vissa kategorier eller vissa slag av behandling. Steget bör tagas fullt ut så att ersättningsrätten kommer att gälla i princip all tandvård av den art som lämnas inom t. ex. folktandvården.

Införes en sådan allmän rätt till ersättning för tandvård borde enligt motionärerna folktandvården alltjämt hållas öppen även för vuxna men i princip mot full betalning, för vilken ersättningsrätt från sjukkassa dock skulle gälla; och motionärerna fortsätter:

I så fall skulle stat, landsting och kommuner kunna koncentrera sina ekonomiska insatser via folktandvården på barntandvården, och möjlighet skulle måhända uppstå att utsträcka denna t. ex. till barn i förskoleåldern och till t. ex. studerande ungdom efter den obligatoriska skolans slut. Dessa frågor bör närmare prövas av utredningen.

Motionärerna menar avslutningsvis att åtskilliga frågor i detta sammanhang är av särskild betydelse för tandläkarkåren, som därför bör få tillfälle att på ett tidigt stadium framföra sina synpunkter. Enligt motionärerna bör därför tandläkarkåren vara företrädd med en ledamot i utredningen.

I *motionerna I: 294* och *II: 361* understrykes att sjukförsäkringsutredningen fått i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en *vidgad* rätt till ersättning från sjukkassan för tandvårdskostnader, varpå motionärerna fortsätter:

När det gäller utformandet av dellösningar som — i syfte att kunna genomföras snabbt — tar sikte på en begränsning av försäkringens omfattning till vissa årsgrupper eller på annat sätt, är det enligt vår mening viktigt att man

i första hand inriktar sig på de grupper som följer närmast på de som omfattas av den nuvarande barntandvården och som samtidigt är mycket utsatta för tandförstöring. Samtidigt är det viktigt att man vid försäkringens utformning tar hänsyn till att förutsättningarna för den nuvarande barntandvården inte försämras. En viss risk härför kan uppstå om en reform träder i kraft utan att behovet av tandläkare har tillgodosetts. De tillgängliga personalresurserna kommer då att i ökad utsträckning behövas för vuxentandvården, varvid barn-tandvården kan befaras bli lidande.

Det är både av detta och en rad andra uppenbara skäl nödvändigt att utredningsarbetet även kommer att omfatta en bedömning av det personalbehov som en försäkringsreform kommer att kräva.

Utskottet

Enligt gällande bestämmelser utgår ersättning från sjukkassa för tandläkarvård endast i begränsad omfattning, nämligen då vården meddelats vid central-tandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus samt avsett vissa angivna, mera komplicerade behandlingsformer.

I december månad förra året har emellertid chefen för socialdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga med uppgift att företa en översyn av sjukförsäkringslagstiftningen. I direktiven för utredningen erinras om att förslag till förbättrat stöd åt barnaföderskor, innebärande bl. a. ersättning från sjukförsäkringen för tandläkarvård som åtnjutes i anledning av havandeskap, kommer att föreläggas årets riksdag, och frågan ställes huruvida det inte är möjligt att utvidga rätten till ersättning för tandläkarvård även i andra fall. Utredningen skall fördenskull undersöka förutsättningarna för en vidgad rätt till ersättning för tandläkarvård, varvid utredningen också bör beakta i vad mån tandläkarvårdens resurser är tillräckliga för att möta de ökade påfrestningar en sådan reform skulle kunna föra med sig.

Förevarande motioner syftar i huvudsak till att utredningens direktiv i olika avseenden skall kompletteras. I motionerna I: 292 och II: 364 hemställes sålunda att utredningen måtte erhålla uppdrag att utarbeta och framlägga förslag rörande allmän rätt till ersättning från sjukkassa för tandvård. I motionerna I: 71 och II: 218 yrkas att utredningen skall åläggas att skyndsamt framlägga förslag om att samtliga former av behandling av gomdefekter hos barn skall inordnas i den allmänna sjukförsäkringen. Samma syfte har motionen II: 367. I motionerna I: 294 och II: 361 slutligen hemställes om sådan komplettering av direktiven att det klart framgår att vid en successiv utvidgning av rätten till ersättning för tandläkarvård förtur skall ges åt ungdomsgrupperna närmast efter dem som nu omfattas av den avgiftsfria barntandvården samt att utredningen särskilt skall beakta de personalproblem som en vidgad tandvårdsförsäkring kommer att medföra.

Vid en tolkning av de för de sakkunniga utfärdade direktiven bör man enligt utskottets mening icke, såsom sker i det förstnämnda motionsparet, dra den slutsatsen att de sakkunniga endast skall pröva frågan om utvidgad ersättningsrätt för vissa grupper av patienter eller för vissa slag av behandlingar.

Utskottet tolkar direktiven så, att utredningen har att ta ställning till såväl denna fråga som problemet i stort om införande av en mer eller mindre fullständig jämställdhet mellan läkarvård och tandläkarvård i ersättningsavseende. Att utredningen därvid icke på förhand inriktats på en viss lösning finner utskottet vara uttryck för en enligt utskottets mening riktig strävan att få till stånd en i detta avseende förutsättningslös prövning. Å andra sidan anser sig utskottet oförhindrat att konstatera, att det för vissa grupper av patienter, utöver de blivande mödrarna, är mer angeläget med en utvidgning av ersättningsrätten än för andra grupper. Här tänker utskottet framför allt på de gomdefekta barnen. Såsom motionärerna i detta avseende framhållit kan behandlingen av dessa barn uppdelas huvudsakligen i en kirurgisk del och i en tandläkarvårdsdel. För den förra utgår enligt gällande bestämmelser ersättning från sjukkassa men ej för den senare. Motionärernas påstående att de olika behandlingsleden bör ses i ett sammanhang med målet att bota den sjukes lyte har enligt utskottet stort fog. Starka skäl talar på grund därav för att de olika behandlingsmomenten betraktas likvärdiga även i ersättningshänseende. En grupp, som enligt utskottets mening också bör komma särskilt i åtanke vid en utvidgning av ersättningsrätten, är de ungdomskullar, som just lämnat den avgiftsfria barntandvården, alltså 16-åringar och närmast äldre ungdomar. Ur hälsosynpunkt är det angeläget att tandbehandling sättes in just i dessa åldrar, som erfarenhetsmässigt visat sig starkt utsatta för tandsjukdomar.

I uppdraget att pröva frågan om vidgad rätt till ersättning från sjukkassa för tandläkarvård ligger uppenbarligen också att de sakkunniga skall undersöka möjligheterna att med hänsyn till såväl materiella som personella resurser genomföra eventuella reformer. Utredningen måste således bl. a. ägna frågan om tillgång på tandläkare uppmärksamhet.

Av vad utskottet sålunda anfört framgår att utredningen enligt utskottets uppfattning redan har att pröva de olika problem som aktualiserats i motionerna. Utskottet finner det vid sådant förhållande icke påkallat för riksdagen att hemställa om komplettering av de för utredningen utfärdade direktiven. Däremot anser utskottet lämpligt att motionerna jämte utskottets utlåtande överlämnas till utredningen för kännedom.

I motionerna I: 292 och II: 364 hemställs därjämte att en företrädare för tandläkarkåren måtte kallas att ingå som ledamot i utredningen.

Det torde vara uppenbart, att utredningen vid behandlingen av den del av sitt tämligen omfattande utredningsuppdrag som avser frågor om tandvård bör vara tillförsäkrad erforderlig sakkunskap. Enligt utskottets mening kan dock denna erhållas på annat sätt än motionärerna föreslagit, nämligen genom att utredningen själv föranstaltar om att särskild expertis tillkallas då utredningen skall behandla just dessa frågor. Utskottet anser sig därför icke böra biträda ifrågavarande motionsyrkande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nämligen

- 1) I: 71 och II: 218,
- 2) I: 292 och II: 364,
- 3) I: 294 och II: 361, samt
- 4) II: 367

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anført angående direktiven för den år 1961 tillsatta sjukförsäkringsutredningen; samt

B. att förevarande motioner — i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A. — icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 mars 1962

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, fru Carlqvist, herr Birke, fru Gärda Svenson och fröken Nordström;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall*, Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, herr Odhe, fröken Sandell, herr Gustavsson i Alvesta, fru Svensson i Kungsör och herr Carlsson i Huskvarna.

---

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Gärda Svenson* och herr *Gustavsson* i Alvesta.